

Foute berichtgeving is geen 'aanzetten tot racisme'

Eind juni 2005 werden op een historische begraafplaats in Sint-Niklaas grafzerken, vazen en bloemstukken vernield. Het Vlaams Belang was er als de kippen bij om in het lokale partijblad schuldigen aan te wijzen, op basis van informatie van buurtbewoners.

Onder de titel 'Wat je in de pers niet kon of mocht lezen' luidde het:

“Wat men echter niet mocht vernemen is dat de daders allochtonen waren, jongeren van vreemde afkomst dus. Een cultuur die geen respect meer heeft voor de doden en voor symbolen van een ander geloof, is een ontspoorde cultuur. Deze feiten kunnen op geen enkele wijze met de mantel der liefde bedekt worden”.

Die informatie bleek onjuist. De politie onthulde dat de daders *autochtone* minderjarigen waren. Het stadsbestuur meldde de zaak bij het Centrum voor Gelijkheid van Kansen (het huidige Unia), dat de zaak aanhangig maakte bij het gerecht: het zou gaan om 'aanzetten tot haat, discriminatie en geweld'.

Het Centrum stelde dat het artikel *“gebaseerd is op manifeste leugens, enkel en alleen om een hatelijk beeld op te hangen van vreemdelingen en zo vreemdelingenhaat aan te wakkeren”*.

Getrapte aansprakelijkheid

De auteur van het stuk maakte zich meteen kenbaar. Enkele cruciale zinnen uit de tekst bleken echter niet van zijn hand. Om die reden werd ook de verantwoordelijke uitgever – toenmalig partijvoorzitter Frank Vanhecke – vervolgd, iets waaraan normaal gesproken de zoge-

Verschenen op 25 september 2013 in *De Juristenkrant*. Een uitgewerkte (academische) versie van deze bijdrage verscheen in *Auteurs & Media* (2014, nr. 3/4).

naamde ‘getrapte aansprakelijkheid’ uit artikel 25 lid 2 Grondwet in de weg staat. Die bepaling stelt dat als “*de schrijver bekend is en zijn woonplaats in België heeft, (...) de uitgever, de drukker of de verspreider niet [kunnen] worden vervolgd*”.⁷⁰

De bedoeling van dat artikel houdt verband met de wil van de grondwetgever van 1831 om niet alleen censuur door de overheid te verbieden, maar om ook de drang naar zogenaamde ‘private’ of ‘commerciële censuur’ zoveel mogelijk in te perken. In de woorden van een van de grondwetgevers, Jean-Baptiste Nothomb:

“Messieurs, dès que vous dites pas de censure, il faut rester conséquents avec vous-mêmes, et rejeter la censure de l'imprimeur comme celle du gouvernement”.

Men wilde voorkomen dat drukkers, uitgevers en verspreiders bepaalde werken niet zouden aannemen, of druk zouden uitoefenen op de schrijver, omdat zij anders zélf vervolging zouden moeten vrezen.

Zulke private censuur werd in de Volksraad (*Congrès national*) gekwalificeerd of eigenlijk zelfs ‘gekwantificeerd’ als “*cent fois plus nuisible à la liberté que celle du pouvoir*”. Om zulke censurerende neigingen te voorkomen, en om uitgevers, drukkers en verspreiders gerust te stellen, werd voorzien in een systeem dat een uitzondering vormt op de algemene regels van strafbare deelneming, meer bepaald van de medeplichtigheid. Waar normaal gesproken iemand strafbaar is als hij als medeplichtige deelneemt aan een misdaad of wanbedrijf, voorziet de cascaderегeling dat er bij persmisdrijven⁷¹ geen medeplichtigen (kunnen) zijn, maar alleen daders en mededaders.

De ‘cascade’ of ‘trap’ bestaat erin, dat een verantwoordelijke (pas) vervangen wordt door een andere als hij eventueel ontbreekt in de keten.

⁷⁰ Artikel 25 van de Grondwet luidt in zijn geheel: “*De drukpers is vrij; de censuur kan nooit worden ingevoerd; geen borgstelling kan worden geëist van de schrijvers, uitgevers of drukkers. Wanneer de schrijver bekend is en zijn woonplaats in België heeft, kan de uitgever, de drukker of de verspreider niet worden vervolgd*”.

⁷¹ Een persmisdrijf is een strafbare meningsuiting in een tekst. Zie daarover uitvoeriger: ‘De Grondwet gesmurft’ (p. 168).

De eerste, en enige, verantwoordelijke is de auteur, als hij tenminste bekend is en in België gevestigd. Als de auteur niet bekend is of hij heeft zijn woonplaats niet in België, dan daalt men bij toepassing van het grondwetsartikel de ‘trap’ af en is in tweede instantie (enkel) de uitgever aansprakelijk. De drukker komt in aanmerking voor vervolging als ook de uitgever onbekend is of zijn woonplaats niet in België heeft. Ten slotte is op de vierde plaats en onder analoge voorwaarden de verspreider eventueel aansprakelijk.

De genoemde categorieën van personen kunnen daarnaast alleen verantwoordelijk worden gesteld als zij aantoonbaar en op grond van “*d’autres faits particuliers*” hebben deelgenomen aan het schrijven en opstellen van het gewraakte geschrift, in welk geval zij als mededaders kunnen worden vervolgd. De betrokkene wordt dan echter niet vervolgd in zijn hoedanigheid van uitgever, drukker of verspreider, maar als (co)auteur.

Terug naar de zaak: de aanpassingen aan het artikel duiden er volgens de burgerlijke partijen op dat de uitgever – als eindverantwoordelijke – gezien moest worden als coauteur en dus als mededader.

Om Vanhecke te kunnen vervolgen, hief het Europees Parlement zelfs zijn parlementaire onschendbaarheid op. Eind 2006 maakte de werkelijke tweede auteur zich evenwel alsnog bekend en werd Vanhecke buiten vervolging gesteld.

Verkeerde berichtgeving

Wat betreft het artikel was de correctionele rechtbank van oordeel dat het een inbreuk op de antiracismewet opleverde, omdat het “*een hatefulijk beeld van de allochtone gemeenschap*” ophing en dit op grond van een gerucht. Dat de beklaagden ook echt de *bedoeling* hadden om aan te zetten tot haat, zou blijken uit de kwetsende bewoordingen. De rechtbank achtte beide aangeklaagden schuldig.

In beroep draaide de zaak anders uit. Het Gentse hof sprak de auteurs vrij. De rechters stelden dat de term ‘aanzetten tot’ impliceert dat er meer nodig is dan “*het geven van informatie of het uiten van ideeën of kritiek*”. Het moet echt gaan om actief aansporen tot haat of geweld. Boven-

dien is een bijzonder opzet vereist: de beklaagde moet de aantoonbare bedoeling hebben om aan te zetten tot haat of geweld. Het hof vond dat beide zaken niet bewezen waren.

De rechters stellen dat de berichtgeving weliswaar verkeerde informatie over de identiteit of afkomst van de daders bevatte, maar dat dit inhoudelijk geen ‘aanzetten tot haat’ oplevert. Laat staan dat het artikel de conclusie rechtvaardigt dat de auteurs ook handelden met “*de bedoeling om gevoelens van haat of geweld te doen ontstaan*”.

Dat de beklaagden zo onvoorzichtig waren om zich te baseren op geruchten, verandert daar niets aan, volgens het hof: niets in het dossier suggereerde dat zij *bewust* foute informatie gaven.

Belangrijk is ook dat het hof aangeeft dat de vermeende intentie van de beklaagden niet afgeleid mag worden uit het loutere woordgebruik (‘ontspoorde cultuur’, etc.): er is meer bewijs nodig dan dat. Temeer daar de bewoordingen, volgens het hof, “*geenszins als buitensporig [kunnen] worden beschouwd in het maatschappelijk debat omtrent de eerbied tegenover de doden*”.

‘Wij weten wel wat u denkt’

Het arrest van het Gentse hof is grondig gemotiveerd en volledig in lijn met de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof in verband met het ‘aanzetten tot haat en geweld’.

Een andere conclusie dan die van het Gentse hof zou bovendien bizarre resultaten hebben. Als het loutere verspreiden van onjuiste informatie rond de afkomst van een verdachte een inbreuk op de antiracismewet oplevert, dan waren alle media strafbaar toen ze de roofmoord op Joe Van Holsbeeck, in 2006, toeschreven aan personen van Marokkaanse origine. De betrokkenen bleken immers Poolse Roma te zijn.

Geven zulke missers blijk van onzorgvuldigheid of zelfs van stereotypering? Ongetwijfeld. Maar om er strafwaardig gedrag in te zien, lijkt niettemin onterecht.

Mogelijk zullen sommigen aanvoeren dat het om totaal verschillende zaken gaat. Het betreft hier immers Vlaams Belangers en daar-

van weten we toch ‘wat die eigenlijk denken’? Hoewel dat gegeven in moreel opzicht misschien een verschil maakt, lijkt dat juridisch niet het geval. Het is niet omdat je iemand van bepaalde bedoelingen verdenkt – op grond van zijn achtergronden – dat je hem strafrechtelijk schuldig kan bevinden zonder bewijs van eigen wangedrag.

Terecht weigerde het Gentse hof dan ook in te gaan op de argumenten van het Centrum met betrekking tot de “*ruimere propagandastrategie*” van de partij enerzijds en veroordelingen van andere partijleden en -onderdelen anderzijds. Beide zaken, zo stelt het hof laconiek, “*zijn vreemd aan de thans aan de beklaagden ten laste gelegde feiten*”.